

TRITTON, Arthur Stanley

esasları, şeriat, itikadî mezhepler, tasavvuf, hilâfet ve devlet sistemi, İslâm toplumunda sosyal hayat ve son dönem dini akımlar üzerinde durulmaktadır. 6. *Materials on Muslim Education in the Middle Ages* (London 1957). Ortaçağ'da İslâm dünyasının farklı bölgelerinde eğitim faaliyetleri ve medreseler çeşitli istatistik bilgilerle değerlendirilmektedir. Tritton özellikle *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, *Journal of the Royal Asiatic Society* ve *Oriens* gibi yayınlarda ve bir süre editörlüğünü yaptığı *The Encyclopaedia of Islam* gibi ansiklopedilere çok sayıda makale ve madde yazmış, sadece *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*'de 140 kitap hakkında değerlendirme yazıları çıkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Necîb el-Akîkî, *el-Müşteşrihün*, Kahire 1980, II, 110-111; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müşteşrikin*, Beyrut 1984, s. 95; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'i'l-müşteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 228-229; W. Behn, *Concise Biographical Companion to Index Islamicus: An International Who's Who in Islamic Studies from its Beginnings Down to the Twentieth Century*, Leiden 2004, III, 535; Abdülhamid Sâlih Hamdân, *Tabakâtü'l-müşteşrikin*, Kahire, ts. (Mektebetü Medbûlî), s. 108-109; C. F. Beckingham, "Arthur Stanley Tritton", *BSOAS*, XXXVII (1974), s. 446-447; A. S. Tritton, "Aligarh", *El*, I, 299-300.

MUSTAFA SİNANOĞLU

TSCHUDI, Rudolf
(1884-1960)**İsviçreli şarkiyatçı,
tarih âlimi.**

2 Mayıs 1884'te İsviçre'nin Glarus şehrinde doğdu. Yüksek öğrenimini Basel Üniversitesi'nin Klasik ve Şark Filolojisi bölümlerinde 1904 yılında tamamladı. 1910'da Erlangen'da Georg Jacob'un gözetiminde *Das Âsafnâme des Lutfi Pascha* adlı teziyle doktor unvanını aldı. Bu sırada hocasının teşvikiyle Türkçe öğrendi. Ardından Hamburg'da bulunan Koloni Enstitüsü'nün Tarih ve Kültür Semineri'nde Carl Heinrich Becker'in yanında asistanlığa başladı. Tübingen'de doçentliğe hazırlanırken I. Dünya Savaşı'nın çıkması yüzünden çalışması yarım kaldı. 1914'te Becker'in yerine Hamburg'daki Koloni Enstitüsü'ne tayin edildi. Savaştan sonra 1919'da Zürih Üniversitesi'ne profesör olarak gitti. 1922'de Basel Üniversitesi'ne geçti. Öğrencisi Fritz Meier'e profesör kadrosunu açabilmek için 1949'da bu görevinden istifa etti, fakat aynı üniversitede ders vermeyi

sürdürdü. 1952'de Deutsche Morgenländische Gesellschaft'ın, 1959'da Peru'daki Instituto Peruano de Altos Estudios Islâmicos'un şeref üyeliğine getirildi. Yetmiş yaşında iken bir ameliyat geçirdi ve daha sonra 11 Ekim 1960'ta Basel'de öldü.

Rudolf Tschudi'nin bilim anlayışının şekillenmesinde iki akademisyenin etkisi olmuştur. Bunlardan biri doktora hocası Georg Jacob, diğeri Carl Heinrich Becker'dir. Jacob, Arap dili ve edebiyatında kendisine rehberlik etmiş, bu vesileyle Türkçeye ve dervişlik öğretilerine ilgi duyarak bu alanlara yönelmiştir. Ardından Türkiye'ye gitmiş, Türkiye'de iken Türkçe, Arapça ve Farsça pek çok yazma eser toplayarak İsviçre'ye götürmüştür. Bu eserleri önemli bir koleksiyon niteliğinde Basel Üniversitesi Kütüphanesi'ne hediye etmiştir. Becker'in şahsında gerçek anlamda tarihçiliği bulan Tschudi, antik dünyanın devam edegelen etkisi ve İslâm kültüründe bir rönesansın eksik olduğu inancını hocasıyla birlikte benimseyordu. Bu dönemde dervişliğe olan ilgisi zayıflamış ve daha çok tarih yazıcılığıyla uğraşmış, çalışmalarında Osmanlı-Türk tarihi araştırmalarına ağırlık vermiştir. Öğrencisi Fritz Meier hocasının yetmişinci doğum günü dolayısıyla bir hâtıra kitabı yayımlamıştır (*Westöstliche Abhandlungen. Rudolf Tschudizum siebzigsten Geburtstag Über reicht von Freunden und Schülern*, Wiesbaden 1954).

Eserleri. 1. *Das Âsafnâme des Lutfi Pascha* (doktora tezi, Berlin 1910). Eserin girişinde Lutfi Paşa'nın hayatına ayrıntılı biçimde yer verilmiş ve *Âsafnâme*'nin yazma nüshaları üzerinde durulmuştur. Kitabın iki ana bölümünden ilki *Âsafnâme*'nin Almanca tercümesini açıklamalı dipnotlarıyla içerir. Dipnotlar daha ziyade bazı kavramların Almanca karşılıklarıyla şahıs isimleri hakkındaki izahlardan ibarettir. İkinci bölümde kitabın tam metni yer almaktadır. **2.** *Das Vilâjet-nâme des Hâdschim Sultan* (Berlin 1914). Bu çalışma da iki bölümden meydana gelir. İlkinde eserin Almanca çevirisi dipnotlarla birlikte verilir; ikinci bölüm eserin metninden oluşur. **3.** *Das Chalifat* (Tübingen 1926). Türkiye'de hilâfetin kaldırılmasından yaklaşık bir yıl sonra Basel'de bir konferansta sunulduktan sonra yayımlanan küçük bir risâledir. Burada halifelik'in kaldırılmasının Türkiye'nin İslâmî gelenekten tamamen kopması anlamına geldiği ve bunun Türkiye'nin Avrupalılaşması amacıyla yönelik olduğu belirtilir. **4.** *Vom alten osmanischen Reich* (Tübingen 1930). Bu çalışma da bir konferanstan geliştirilmiş

Rudolf
Tschudi

dipnotlu yirmi sekiz sayfalık bir metindir. Girişte Anadolu'da millî bir Türk Devleti'nin ortaya çıktığı ve Osmanlı Devleti'nin milletler üstü İslâmî âlâmetlerinin terkedildiği vurgulanır; Avrupalılaşma'nın geçmişten tamamen kopma amacını taşıdığı ifade edilir.

Tschudi'nin diğer çalışmaları şunlardır: "Ein Schreiben Sülejmans I. an Ferdinand I." (*Festschrift Georg Jacob*, Leipzig 1932, s. 317-328); "Vom Islam zur Zeit der Kreuzzüge" (*Festschrift Otto Franke, Asia Major*, IX, Leipzig 1933, s. 441-454); "Die osmanische Geschichte bis zum Ausgang des 17. Jahrhunderts" (*Neue Propyläen Weltgeschichte*, III, Berlin 1941, s. 567-600); "Die Bekehrung des Kaighusuz" (*Festschrift Karl Meuli in Heimat und Humanität*, Basel 1952, s. 203-207); "Das osmanische Reich" (*Hesperia*, sy. 10 [Zürich 1953], s. 52-70); "Die Ausbreitung des Islam bis zum Jahre 750" (*Historia Mundi*, V, Bern 1956, s. 357-390); "Bektaschi" (*Enzyklopädie des Islam*, I [1954], s. 1161-1163).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müşteşrikin*, Beyrut 1984, s. 95-97; F. Meier, "Rudolf Tschudi", *Isl.*, XXXVII (1961), s. 138-140; Fr. Taeschner, "Rudolf Tschudi", *ZDMG*, CXII (1962), s. 3-5.

NECMETTİN ALKAN

TUAREG

(bk. TEVÂRİK).

TÛBÂ

(طوبى)

Cennetteki bir ağaçla ilişkilendirilen Kur'an terimi.

İslâm kaynaklarında tûbâ kelimesinin kökeni ve anlamıyla ilgili farklı açıklamalar mevcuttur. Bu kelimenin Arapça "tyb" kökünden türeyip "güzellik, hoşluk, iyilik,